

เทศน์เช้า วันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๑

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมนะ ตั้งใจฟังธรรมไง สัจธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบำเพ็ญเพียรมานะ เป็นพระโพธิสัตว์ก่อน มาเกิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ พยายามชวนขวายนสัจธรรมมาๆ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม

เวลาแสดงธรรมๆ นะ พระอัญญาโกณฑัญญะมีดวงตาเห็นธรรม พอมีดวงตาเห็นธรรม สงฆ์องค์แรกเกิดขึ้นในโลก ถ้าสงฆ์องค์แรกเกิดขึ้นในโลก พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็น แก้วสารพัดนึก เป็นไตรสรณคมน์ของชาวพุทธเรา

เราเกิดเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา เวลาเกิดมาพบพระพุทธศาสนา สิ่งที้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมและวินัย สิ่งที้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าชวนขวายนมา คั่นคว้ามมา คั่นคว้ามวางไว้ไง วางไว้บนตำรับของเราไง ถ้าวางไว้บนตำรับของเรา เราเกิดเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาสอนเรื่องสัจธรรม ถ้าเรื่องสัจธรรม สัจธรรมเพื่ออะไร สัจธรรมเพื่อชีวิตนี้ไง เกิดมาอย่าให้มันทุกข์มันยากจนเกินไปนัก เวลาเกิดมาในครรภ์ ๙ เดือน เวลาเกิดออกมาแล้ว เกิดเป็นมนุษย์ เกิดมาได้พบพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนา ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสิร์ฟต่อหน้าเราเลย เราจะกินหรือไม่กิน เราจะรู้หรือไม่รู้

ถ้าเราจะรู้ เราศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาเมื่ออาหารเสิร์ฟมานนภาชนะของเราเลย นี่ศึกษาธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไง ทรงจำธรรมวินัยๆ ไง ถ้าทรงจำธรรมวินัย ธรรมนี้เป็นของใคร ธรรมนี้เป็นขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา อาสวกขยญาณ ทำลายอวิชชาในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย เสวยวิมุตติสุข นี่สัจธรรมๆ ความจริงอันนั้น เรามาศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สำหรับนั้นเป็นขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไง

สำหรับของใครใหญ่มาก สำหรับของใครใหญ่โต สิ่งที่ใหญ่โตคือเกิดมามีศรีสุข เวลา
สำหรับของใครอืดคืดขาดแคลน เกิดมามีแต่ด้วยงาน ไม่มีอาหารเลย สิ่งที่เป็นอาหารๆ แต่อาหาร
นั้นใครมีความสนใจมากน้อยแค่ไหน ถ้ามีใครสนใจมากน้อยแค่ไหนนะ มันก็อยู่ที่อำนาจวาสนา
ของคนนะ แต่ถึงเวลาแล้วข้าวเกิดในงานๆ ธรรมชาติเกิดบนโต๊ะหรือ ธรรมชาติเกิดบนโต๊ะใช้ใหม่
ธรรมชาติเกิดในตำรับตำราใช้ใหม่

ในตำรับตำรา ธรรมและวินัยเป็นวัฒนธรรมๆ เวลาเราเกิดมามีวัฒนธรรมของท้องถิ่น ถ้า
วัฒนธรรมท้องถิ่น พระพุทธศาสนายังมีจุดเด่นแตกต่างกันไป ความแตกต่างกันไป เวลาศึกษา
แล้ว ศึกษาแล้วให้ประพฤติปฏิบัติ สำหรับนั้นๆ เราเกิดมามีพ่อแม่เลี้ยงดู เราเกิดมา เบียดคนชราๆ
ชราภาพทำอะไรไม่ได้ รัฐบาลเขาก็ดูแล นี่ก็เหมือนกัน เพราะเราเกิดมาเป็นมนุษย์ไง เกิดเป็น
มนุษย์มีกฎหมายคุ้มครองใช้ใหม่ แต่ถ้าเราเอาความจริง ความจริงเอามาจากไหน ข้าวมาจากงาน
ใช้ใหม่ เวลาศึกษา ศึกษาแล้วให้ประพฤติปฏิบัติไ้

เวลาธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกชาวพุทธนะ อย่างบูชาเราด้วยอามิส
เลย สิ่งที่เราบูชาด้วยอามิส แต่เราก็บูชา บูชาเพราะอะไร เพราะเป็นทาน ศีล ภาวนา

เป็นทาน พอมีทานแล้วมีการแสวงหา นั่น ถ้าการแสวงหา แสวงหาเพื่อหัวใจดวงนั้น ใจ
ถ้าแสวงหาเพื่อหัวใจดวงนั้น นี่ใจ สิ่งที่จะให้ปฏิบัติบูชาเราเกิด ปฏิบัติบูชาเราเกิด

ข้าวมาจากไหน สำหรับอาหารนี้มาจากไหน สำหรับอาหารนี้พ่อแม่แสวงหามาให้เรานะ พ่อ
แม่อาบเหงื่อต่างน้ำมา แล้วแสวงหามาวางไว้บนโต๊ะนี้ ที่เราจะได้อินได้อุ่นนี้ของพ่อของแม่
ทั้งนั้นนะ ถ้าไม่ใช่ของพ่อของแม่ เบียดคนชรา เบียดคนชราที่ของรัฐบาล รัฐบาลมาจากไหน
รัฐบาลเก็บภาษีมา ก็วนมากับเรานี้ไ้

แต่ถ้าเป็นความจริงๆ ข้าวมาจากไหน ข้าวมาจากท้องนา ถ้าเราศึกษาขึ้นมา เราอยากทำนา
เราอยากทำนาขึ้นมา เวลาทำนาขึ้นมาที่ทางวิชาการ เราจะทำข้าวสังข์หยด เวลาไถนาแล้วทำข้าว
สังข์หยด ทำข้าวหอมมะลิ ทำข้าวเบานะ อู๋! หว่านไปนะ เวลาปลูกขึ้นมา ข้าวคนละพันธุ์ คนละ
สายพันธุ์ ความต้องการน้ำ ความต้องการในที่ดอนในที่ลุ่มแตกต่างกัน ข้าวเบา เวลา ๓ เดือนเขา
เก็บเกี่ยวแล้ว แต่ข้าวหนัก เวลาหว่านไป เวลามันงอกมาละเลย

นี่ไง ทำนาๆ ทำนาอย่างไร นี่ไง พันธุ์ข้าวๆ มาจากไหน พันธุ์ข้าวก็มาจากจิตนิสัยของคน เวลาคนมันมีความชอบแตกต่างกันไป ความชอบแตกต่างกันไป ข้าวมันมาจากไหน ข้าวมันมาจากนา แล้วนามันเป็นข้าวขึ้นมาได้ไหม ถ้านาไม่มีพันธุ์ข้าว มันจะเอาข้าวมาจากไหน แล้วพันธุ์ข้าวมันมาจากไหนละ จิตนิสัยๆ เห็นไหม

เวลาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาทำบุญในพระพุทธศาสนาจะได้บุญมหาศาล หว่านข้าวไปในนา ถ้านี้อาบุญเป็นนี้อาบุญของโลก เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันก็เป็นอย่างนั้นจริงๆ นะ มันอยู่ที่อำนาจวาสนา อำนาจวาสนาของคน อำนาจวาสนาของคนเขาทำโดยน้ำใสใจจริงของเขา เวลามันให้ผลตอบแทนของเขา เราศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วเราจะเลียนแบบ จะเอาอย่างนั้นๆ นะ จะทำบุญแล้วได้บุญของเราๆ

เขาทำบุญ บุญคืออะไร บุญคือความสบายใจนะ บุญคือความสุขใจเรานะ คนเรามีมากมีน้อย เราก็แค่กินอยู่มือเดียวเท่านั้นแหละ มันจะมีมากมายมหาศาล เราก็ใช้สอยเท่านั้นแหละ แล้วคนที่เขามีสติปัญญาละ สิ่งที่ว่าพรหมลิขิตของเขามันเป็นประโยชน์กับตัวเขาด้วย เป็นประโยชน์กับคนอื่นด้วย แต่เขาไม่มีสติปัญญา พรหมลิขิตของเขาเป็นโทษกับเขานะ

เวลาของเรา สร้อยทองอย่าใส่ให้แก่เด็กๆ ปล่อยเด็กไปเดินเล่น เด็กคนร้ายมันอยากได้สร้อยทองนั้น มันจะทำลายชีวิตของเด็กน้อยเราด้วย พรหมลิขิตจะเอาไว้ที่ใครมันเป็นประโยชน์หรือไม่เป็นประโยชน์ใด คนที่เขามีสติปัญญา พรหมลิขิตนั้นก็ประโยชน์ได้นะ พรหมลิขิตนั้นมันทำลายเราก็ได้นะ

คนเราถ้ามันไม่รู้จักใช้สอยนะ มันทำให้มันเสียได้้นะ แต่คนที่รู้จักประหยัดมัธยัสถ์ คนที่มีสติปัญญาของเขา คนที่เขาจะมีฐานะขึ้นมาเขารู้จักประหยัดมัธยัสถ์ รู้จักเก็บหอมรอมริบของเขา การเก็บหอมรอมริบขึ้นมาขึ้นมานั้นด้วยสติปัญญาของเขา ด้วยปัญญา

นี่ไง เวลามันสอนเข้ามามันก็เข้ามาที่หัวใจนั้นนะ ถ้าหัวใจดวงนั้น สิ่งที่มีมากมายมหาศาลขนาดไหน เราก็แค่อ้อมเดียวแหละ เราก็ใช้สอยแค่นั้นแหละ แต่มันมีสติปัญญาหรือไม่ ถ้าไม่มีสติปัญญาขึ้นมา ไม่มีสิ่งใดเลย

โตทยพราหมณ์เป็นเศรษฐีตระหนี่ ไม่ให้อะไรใครเลย เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบิณฑบาตผ่านไปก็ไม่ให้สิ่งใดเลย เวลาเขาตายไปแล้ว องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผ่านไป พอผ่านไป หมามันมาเห่าๆ พอมาเห่าไปนะ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก “โตทยพราหมณ์ เวลาเธออยู่เธอก็ตระหนี่นะ เวลาตายไปแล้วก็ยังมาตระหนี่ มาเฝ้าทรัพย์สมบัติของตนอยู่นั่นนะ”

พูดไปแล้วทาสได้ยิน ทาสไปบอกลูกชาย ลูกชายโกรธมาก มาดูถูกได้อย่างไร มาเรียกชื่อพ่อของตนว่าเป็นสุนัขๆ ตามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไป ว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดอย่างนั้นจริงๆ หรือ เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้มีสติใจ

“เออ! พูดจริงๆ”

“แล้วมาดูถูกได้อย่างไร”

“ก็มันเรื่องจริง”

“เรื่องจริงแล้วจะพิสูจน์กันอย่างไรล่ะ”

“ให้กลับไปนะ ให้กลับไปที่บ้าน เลี้ยงสุนัขตัวนั้นให้ดี แล้วให้เรียกว่าพ่อๆ เลี้ยงดูให้ดีเลย พอเลี้ยงดูให้ดีแล้วนะ พออิมหันตสภาวะแล้วให้ชอกกับสุนัขตัวนั้นบอกว่าสมบัติที่พ่อฝังไว้ อยู่ไหน สมบัติที่พ่อฝังไว้ ที่มาเกิดเป็นสุนัขนั่นนะ”

เลี้ยงดูเสร็จแล้วนะ โตทยพราหมณ์กลับไปก็ทำแบบองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอน พอทำเสร็จก็บอกเลย “พ่อ ที่พ่อฝังสมบัติไว้ขონะ” สุนัขตัวนั้นนะ ลูกขึ้นวิ่งแล้วไปคุ้ยดิน ลูกชายโตทยพราหมณ์ให้คนใช้ขุด ไหวทองคำทั้งนั้นเลย นี่ผลของการที่มันผูกพันใจ ผลของการที่มันผูกพันตายไปแล้วมาเกิดเป็นสุนัขเฝ้าอยู่นั่นใจ

แต่คนที่ฉลาดเขาได้ทำประโยชน์ของเขานะ เขาเกิดเป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหมของเขานะ แต่นี่ทรัพย์สมบัตินั้น อันนี้อยู่ในพระไตรปิฎก เขาแปลมาอยู่ในธรรมบท นี้ใจ เวลาผูกพันๆ แต่เราไม่รู้ไหม เราเห็นไหม สมบัติที่จะเป็นประโยชน์ สมบัติที่จะมีคุณค่ากับเราใจ เวลาอยู่ที่หวงนัก ตระหนี่ถี่เหนียวนัก

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเดินบิณฑบาตผ่านไป บิณฑบาตผ่านมา ไม่เคยสละทาน แม้แต่นิดเดียว เวลาตายไปแล้ว ด้วยความผูกพัน ด้วยความตระหนี่ถี่เหนียวของตน มาเกิดเป็นสุนัขเฝ้าอยู่นั่นนะ มาเกิดเป็นตุ๊กแกจิ้งจกเฝ้าสมบัติของตนอยู่นั่นนะ นี่ไง ด้วยความผูกพันของใจ เรื่องของใจสำคัญนัก

เวลาทำนาๆ ไร่ พันธุ์ข้าวที่จะหว่านลงไป พันธุ์ข้าวอะไร พันธุ์ข้าวเบาเขาต้องใช้ที่สมควรของเขา พันธุ์ข้าวหนักเขาต้องใช้ที่สมควรของเขา นี่ก็เหมือนกัน เราจะลงไปทำนาของเราๆ ทำนาไปในหัวใจของเรา เราต้องทำความสงบของใจเข้ามา ใจ ภาวสวะ ภพ จูติจิต จิตเดิมแท้นั่นนะ แล้วเราจะใช้ปัญญาของเรา เราจะหว่าน เราจะไถ เราจะทำมรรคผลขึ้นมาในใจของเรา ถ้าทำมรรคผลขึ้นมาในใจของเรา เห็นไหม

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสธรรมขึ้นมาแล้ววางธรรมวินัยนี้ไว้ สำหรับเสิร์ฟบนหน้าเราเลย เราเห็นแต่ข้าวๆ แต่ทำนาไม่เป็น ไม่รู้มันมาจากไหน สีล สมาธิ ปัญญาที่ไม่รู้จัก สีล โช! ง่าย ๆ ก็ ศ.สาธา สระอิ ล.ถึง สีล ทำไมไม่รู้จัก แต่ทำไมไม่เป็น ไม่มีความสำนึกในใจ ไม่มีน้ำใจของตน ไม่รู้จักคุณค่าของชีวิต

สิ่งที่มีค่าที่สุด สิ่งที่มีค่าที่สุดคือชีวิตของเรา นะ เพราะเรามีชีวิตอยู่ที่นี่ สมบัติพัสถานถึงเป็นของเรา เราตายจากชีวิตนี้ไป สมบัติพัสถานมันเป็นของใคร เพราะมีชีวิตถึงมีสิ่งต่างๆ ทั้งนั้น เพราะชีวิตนี้หายไป ชีวิตนี้ขาดไป ทุกอย่างจะหลุดจากมือเราทันที สิทธิจะขาดทันที

ฉะนั้น ชีวิตนี้มีค่ามาก ถ้าชีวิตนี้มีค่ามาก เราศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วสำนึก สำนึกถึงสิ่งที่มีคุณค่า สิ่งที่มีคุณค่าคือหัวใจของเรา ถ้าสิ่งที่มีค่าคือหัวใจของเรา แล้วหัวใจอยู่ไหน คนเกิดมามีกายกับใจๆ แล้วใจอยู่ไหน

ใจก็ได้ร่างกายนี้มา ร่างกายนี้ลงทะเลเบียนไว้เป็นชื่อนาย ก นาย ข นี่ไง ทะเบียนราษฎรก็มี สิทธิตามทะเบียนราษฎรนั้น แล้วเราละ แต่พอเรา แล้วเราศึกษาแล้ว สำหรับบนจาน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสิร์ฟมาเต็มสำรับเลย แล้วเราจะค้นคว้าของเราแล้วละ หายใจเข้านึกพุท หายใจออกนึกโธ หาพื้นที่ของเรา ถ้าหาที่นาของเราเจอ จิตสงบระงับเข้ามา สุขอื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มี สุขอื่นใดเท่ากับคนคนนั้นหาตัวตนของคนพบ คนคนนั้นรู้จักที่มาของตน คนคนนั้นเห็นตัวตนของตน ตัวตนของตน สัมมาสมาธิ มันหดเข้ามา หลุดจากอารมณ์ความรู้สึก เพราะตัวตนนั้นมันอยู่โดยเอกเทศไม่ได้ มันถึงต้องเกาะ เกาะอะไร เกาะอารมณ์ เกาะความคิด

ความรู้สึกนึกคิดนี้ไม่ใช่จิต ความรู้สึกนึกคิดนี้เกิดจากจิต เกิดจากจิตแล้วจิตนี้อาศัย
ความรู้สึกนึกคิดนี้อาศัยทรงตัวไว้ แล้วเราก็อยู่ได้แต่ความรู้สึกนึกคิดนี้ แต่ไม่เคยเห็นจิต

หายใจเข้านึกพุท หายใจออกนึกโธ ก็เป็นความรู้สึกนึกคิดเหมือนกัน ความรู้สึกนึกคิดที่
เกี่ยวกับโลกให้ไปอยู่พุทธานุสติ เปลี่ยนความรู้สึกของเรา เปลี่ยนเป้าหมายของเรา เปลี่ยน
พลังงานของเราที่มันจะไปอยู่ที่ความรู้สึกนึกคิดนี้ ไปอยู่ที่หายใจเข้านึกพุท หายใจออกนึกโธ อยู่
กับพุทธานุสติ

ระลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้เป็นชื่อ หายใจเข้านึกพุท หายใจออกนึกโธ
จนมันกลมกล่อม มันเป็นเรื่องเดียวกัน มันสะดวก มันไปทางเดียวกัน จนมันปล่อยพุทโธ มัน
ปล่อยพุทโธมันก็ปล่อยอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดเข้าไปเป็นตัวของเขาเอง ใครเห็นตัวตนของตน
ความยิ่งใหญ่ ใจใครเห็นใจของตน ใครได้สัมมาสมาธิ คนคนนั้นจะเห็นคุณค่าของคน

สิ่งที่มีค่า มีค่าในใจของคนนั้นนะ แล้วถ้ามีค่าในใจของตน ฝึกหัดชำนาญในวิธี ชำนาญ
ในการรักษา แล้วฝึกหัดใช้ปัญญาๆ เราจะทำนา เราจะหาข้าว เราจะหาสำหรับนั้น เราจะหาอาหาร
นั้นโดยน้ำมือของเรา โดยการกระทำของเรา

เราอาศัยองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเอาสำหรับวางไว้ต่อหน้า แล้วเราก็ใช้สิ่งนั้นเป็น
วัฒนธรรมเป็นประเพณีรักษาชีวิตนี้มา รักษาคุณค่าความดีมา แล้วเราก็พยายามจะทำให้มันเกิด
ขึ้นกับเราไป

พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์รวมลงเป็นหนึ่งเดียวในใจของหลวงตามหาบัว เห็นไหม
เวลามันเป็นหนึ่งเดียว พุท ธรรม สงฆ์รวมเป็นหนึ่งเดียว ท่านกราบแล้วกราบเล่าๆ กราบถึง
ความมหัศจรรย์ กราบถึงเมตตาคุณ กราบถึงคุณธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทำ
ไว้ไง แล้ววางธรรมวินัยนี้ไว้ วางธรรมวินัยนี้ไว้ให้กับพวกเรานี้ไง

ที่เราอยู่สุขอยู่สบายกันอยู่ที่นี่ก็ด้วยชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีศาสนาคอยขัดเกลา
คอยขัดเกลาให้พวกเราเห็นน้ำใจต่อกัน ให้มีน้ำใจต่อกัน ให้เอื้อเฟื้อต่อกัน นี้ไง ที่เราอยู่สุขเราอยู่
สบายอยู่ได้ นี้ไง เพราะด้วยศาสนาขัดเกลาไป ถ้าขัดเกลาแล้ว ขัดเกลามันเป็นวัฒนธรรมใช้ไหม
แล้วมันเป็นความจริงๆ ที่มันลึกซึ้งขึ้นไป

เราอาศัยข้าว อาศัยสำรับนั้นขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่ออยู่สุขอยู่สบาย อยู่ด้วยคุณงามความดีของเราไง แล้วเราทำจริงทำจังของเรา เราจะมหัสจรรย์ในใจของเรา เราจะมหัสจรรย์ในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เราจะมหัสจรรย์ในความสงบในใจนี้ เราจะมีมหัสจรรย์ นั่นคือการกระทำของเรา

ข้าวมาจากการกระทำของเรา ต่อไปนี้ในงานมีข้าวก็ได้ ไม่มีข้าวก็ได้ เรามีขันธ์ เรามีฉันท เรามีพินนา เรามีการกระทำ ๓ เดือนได้เก็บเกี่ยวแล้ว ๓ เดือนได้ข้าวใหม่แล้ว ๓ เดือนได้ตลอด ถ้าเราทำของเรา นี้ก็เหมือนกัน ความสงบอยู่กับเราตลอด ความสงบในจิตของเราอยู่กับเราไง

แต่เนี่ยไม่เคยเห็น อาศัยแต่กินข้าวคนอื่น อาศัยแต่ด้วยความเกิดเป็นมนุษย์ เพราะได้การเกิดเป็นมนุษย์ อานาจาสนาของการเกิดเป็นมนุษย์ ตายไปแล้วจะไปกินอะไรก็ไม่รู้ แต่ถ้าเราทำของเราได้เองนะ จะตายไปภพใดชาติใดเราก็มีความรู้อันนี้ไป เรามีมรรคมีผลในใจของเราไป นี่ไง สิ่งที่มีค่าๆ คือหัวใจของเราละ

เราเกิดมาเป็นคน เกิดเป็นมนุษย์เห็นภัยในวัฏสงสารมาบวชเป็นพระ พอบวชเป็นพระแล้ว หน้าที่ของพระภิกษุจารแล้ว ทำกตกิจแล้วเดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนาให้มันมีความเป็นจริงขึ้นมาในใจ

หลวงตาท่านเน้นย้ำประจำ พระทรงธรรมทรงวินัยไม่ได้ ใครจะทรง พระรู้ธรรมรู้วินัยไม่ได้ ใครจะรู้ มันต้องผู้ที่ประพฤติปฏิบัติผู้เป็นความจริงนั้นรู้ ถ้ารู้อันนี้ขึ้นมาในใจของตนแล้ว รู้ขึ้นมาในใจของตนแล้ว ธรรมะสดๆ ร้อนๆ

หลวงตาท่านพูดประจำ ให้ถามมา ถามเรื่องมรรคเรื่องผล ให้ถามมา ไล่หลวงตาให้จนที่ท่านบอกไล่ให้จนเสียที ไล่ให้ถือว่าความไม่รู้ ไม่รู้คืออวิชชา แล้วถ้ามันรู้ มันรู้อะไร รู้ความจริงอย่างไร แล้วรู้ขึ้นมาที่ไหน รู้ขึ้นมาในหัวใจของตน

แล้วเราก็มีหัวใจ เรามีความรู้ลึก เราเกิดเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา เราต้องชวนขายของเรา เอาความจริงของเรา เอาศีลธรรมในใจนี้เพื่อเป็นสมบัติของเรา เอวัง